

התבוללות, התגירות ומה שביניהם

יוסף צוריה

התבוללות

התבוללות, כתופעה, מלווה את עם ישראל מאז היוולדו. התבוללנו במצרים, התבוללנו בבית ראשון (ע"ע שומרון) התבוללנו בגלות בבל (ע"ע פורים), התבוללנו בבית שני (ע"ע חנוכה והמתייונים), התבוללנו בימי הביניים ובעת החדשה, התבוללנו במאה ה-20 והתבוללות לא פוסקת גם בימינו. לדעת כמה הוגי דעות ההתבוללות היא היום הסכנה מספר אחת לקיומו העתידי של עם ישראל ולכן היא חייבת להטריד את כולנו.

באופן לא מפתיע, מאופיינת ההתבוללות תמיד בשני גלים. הגל הראשון הוא ההתבוללות התרבותית – בו כתוצאה מחשיפה לתרבות חיצונית דומיננטית, חלק מהעם מחליט לאמץ אותה, את כולה או חלקים ממנה. תהליך זה כולל את אימוץ השמות, השפה, המנהגים והטקסים של התרבות השלטת. תהליך זה מוביל לגל השני – להתבוללות פיסית – בו יחידים, משפחות, ואף קהילות שונות שתרבותית הם כבר 'מתבוללים' נטמעים בעמים בעלי התרבות הזרה, הדומיננטית ואובדים לעם ישראל לנצח.

וכך, העם שיוזע להתלכד ולעמוד מול אתגרים קצרי טווח, ואפילו למסור את נפשו אם צריך – עומד חסר אוניס מול התהליך הזה שנפרש בדרך כלל על יותר מדור אחד, ומזכיר את הניסוי המפורסם של חמום איטי של צפרדע בסיר מים, בו הצפרדע מתמכרת תחילה לחום הנעים של המים עד שהיא נכחדת בהם.

תופעת הגלובליזציה, טומנת בתוכה סיכון רציני להאצת תהליך ההתבוללות, בעיקר מפני החשיפה המאסיבית והאגרסיבית של צבורים מאוד גדולים מתוכנו לתרבות הכללית, הזרה. גם אם תרבות כללית זאת נבנתה בין השאר על ערכים יהודים, היא אינה מזהה כיום עם ה'יהדות', ולמעשה, מבחינות מסוימות היא היום 'אויבת התרבות היהודית'. הגלובליזציה מאיימת אפילו על רוב הצבור הדתי-מודרני בכך שהיא מונעת את האפשרות להסתגר בתוך גיטאות (בצורת שכונות או יישובים), בהביאה את התרבות הזרה לתוך הבית – אם על ידי מהפכת הטלוויזיה ('חייבים תכלת בבית...') או על ידי מהפכת האינטרנט ('מחשב זה טוב – לא?').

בתעשיית ההי-טק, אנו נחשפים לפן אחר של תופעת הגלובליזציה – חברות בין לאומיות. חברות אלו, בנוסף לחשיפה המואצת לתרבות הזרה שהם גורמים לעובדיהם, מנסות במקרים רבים להיות 'כור היתוך תרבותי' ולהנחיל לעובדים תרבות סינטטית כללית. תופעה זו, הגם שהיא צעירה יחסית (כאמור, תופעת ההתבוללות נמשכת על פני יותר מדור אחד), בוודאי מהווה מאיץ להתבוללות תרבותית.

המאה ה-21, עם שלל המהפכות הטכנולוגיות שאמורות לשנות את חיינו מהיסוד, רק תחריף את הבעיה. מי שנמלט עד היום מהמחשב והטלוויזיה, יפגוש בזמן הקרוב את מכשיר הטלפון המשוכלל שידחוף לו מסרים תרבותיים זרים. אפילו הבריחה אל הספר – שיעבור במהלך העשורים הקרובים מהפך לספר אלקטרוני – לא ממש תעזור. בקיצור: כל נסיון לברוח מהחשיפה התרבותית נדון לכשלון ידוע מראש. המהפכות הטכנולוגיות תבססו עוד יותר את מעמדה של התרבות המערבית השולטת ותעמידו אתגר כבד ליהדות הרוצה לשמור על עצמה ועל בניה.

התגיירות

לפני שנמשיך ונבדוק דרכים לפתרון, אני רוצה להצביע על תופעת האנטיפודה להתבוללות – תנועת ההתגיירות. ב-1700 שנים האחרונות, מאז ששקענו בחשכת הגלות לא עסק עם ישראל בגיור ולהוציא את הכוזרים ופרטים בודדים לא נוספו לעם ישראל הרבה גרים. אך לא תמיד היה הדבר כך. אמת, להבדיל מתופעת ההתבוללות, התגיירות המונית לא התבצעה באופן רציף לאורך כל הדורות. אנו לומדים מהמדרש כי אברהם ושרה, אבות האומה ומחוללי המהפכה המונותאיסטית הראשונה עסקו בגיור אינטנסיבי. משה, לפי המסופר, גרם לגיור יתרו וכל שבטו. תנועת ההתגיירות האחרונה הידועה לנו, היא התנועה שהתרחשה לאחר חורבן הבית השני, במאות הראשונות לספירה וסחפה המונים אחריה מפשטי העם אך גם מהאצולה של רומי ופרס (אנו למדים על בית חדיב והלני המלכה, שמעיה ואבטליון צאצאי סנחריב, על אונקלוס בן האצילים ועוד). תנועה זו הותירה רושם כה עז שהד לה אנו שומעים במאמרו של ר' אלעזר "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתווספו עליהם גרים" (פסחים פז:).¹

השאלה המסקרנת היא מה הביא את המהפך, מתנועת התבוללות בימי החשמונאים, לתנועת ההתגיירות בימי התנאים. והאם ניתן למצוא מאפיין לכל תנועות הגיור שהזכרנו.

התשובה, לדעתי, היא טריוויאלית להחריד. כל אימת שהעם היהודי מגיע עם בשורה חדשה ומשמעותית לכלל האנושות, הוא מצליח לסחוף אחריו רבים. אברהם ושרה במהפכה האדירה שהם בצעו מול העולם האילי בהכריזם על אל יחיד ובלתי מושג. משה רבנו, במהפכת התורה שבכתב, שהנחילה לעולם מושגים של חרות, שבת ושוויון. וגם שרשי מהפכת הגרות האחרונה נעוצים לדעתי במהפכה היהודית שהובילו ריב"ז, ר"ע ושאר חכמינו. מהפכה זו היתה מול יהדות של קרבנות, טקסים ובית מקדש, שהתאבנה בצורה כזו או אחרת, ליהדות של בית מדרש שהגדירה

1. מתוך האנציקלופדיה העברית ערך גרות: "ברחבי הקיסרות הרומית הייתה תנועת גיור נכרת. תחילתה ידוע עוד מתעודות ייב אולם לשיאה הגיעה בעולם ההלניסטי בתקופת הקיסרות... מכל מקום ברור שהמספר הרב של היהודים באימפריה הרומאית – שיש אומדים אותו ב-10%–7 מכלל האוכלוסין כמעט בלתי אפשרי לייחסו לרובי הטבעי של האומה בלבד ומן ההכרח לפרשו בחלקו הגדול ע"י הצלתה בעשיית נפשות ליהדות... יוספוס מתפאר שרבים מהיוונים קבלו את תורת ישראל וכי אין עיר ועם שאין בה אנשים השומרים שבת...". וכ' ועיין עוד "תנועת ההתגיירות הגדולה בתקופת הבית השני" (התקופה י"ב י"ג)

ועיצבה מחדש את היהדות ונתנה לה את הכוח והאנרגיה לעבור את ליל הגלויות. במהפכה זו נולדו מושגים כמו תשובה, תפילת היחיד, משיח, עולם הבא ועוד. מהפכות אלו הם המפתח להבין את תנועות ההתגיירות. כתוצאה ממהפכות אלו, הופכת היהדות, כל פעם מחדש, מ"דת הנעוצה בעבר" ל"מובילה תרבותית" בעולם המתפתח, וכשאתה מוביל תרבותי – אתה סוחף אחרך המונים, קודם כל מתוך עמך, ואחר כך מכל העולם.

מהפכה

הפתרון אם כן לבעיית ההתבוללות בימינו, היא מהפכה מחשבתית ודתית באותו סדר גודל של מהפכת חז"ל. מהפכה זו אמורה להציב את היהדות, שוב, במרכז הבמה, כמובילה תרבותית בעלת מסר מלהיב וסוחף לעולם. רק מהפכה כזו, לדעתי, יכולה לעצור את סחף ההתבוללות ואף לשנות את כיוונו. מהפכה זו אין מטרתה "להתאים את היהדות לעולם המודרני" אלא למצוא ביהדות המתחדשת את התשובות לבעיות היסוד של העולם במאה ה-21. איני רוצה להיכנס במסגרת זו לתוכני המסר החדש שצריך לצאת מציון – אומר רק זאת: מסר זה צריך לדבר אל מנהלים בכירים בחברות ענק, ואל פועלי ייצור בעולם השלישי. הוא חייב לכלול חלום מספיק גדול שיאחד את הכפר הגלובלי הקטן שלנו. הוא חייב לכלול בשורת חופש ודרור לכל אלו שעדיין מדוכאים תחת אחרים והוא חייב כמובן לכלול את עקרונות המוסר הטבעי, האנושי, הלאומי והעולמי. העקרונות הנצחיים שעליהם תבסס מהפכה זו כמו גם הדלק הנחוץ לה, נמצאים אצלנו במקורותינו, וכל שעלינו לעשות הוא לחדשם ולהעניקם לאנושות. אין זו משימה קלה, אך אם איננו מוכנים "לשלם בכדי לשחק" אני חושש שהיהדות תהפוך פחות ופחות רלוונטית לדורות הבאים.

תופעת הגלובליזציה מאפשרת כיום להפיץ את המסרים החדשים ולחלחל אותם בכל מקום בעולם בזמן קצר יחסית. מניסיוני, אני יכול להעיד כי קיים רעב רוחני בעולם, גם בעולם השבע וגם בעולם הרעב, וקיימת נכונות ואף צפייה... מסוימת לשמוע מה יש ל"אם הדתות הגדולות" לתרום לעולם.

האם יכולים אנו להרים אתגר זה?

האם יכולים אנו שלא לנסות?

יוסי צוריה הוא סגן נשיא בכיר של NDS. הוא הצטרף לחברה בשנת 1988 וגדל ביחד עם החברה. יוסי מחזיק 20 פטנטים בתחום טלוויזיה בתשלום (Pay TV). נשוי לענת ואבא לחמשה ילדים נהדרים.